УНИВЕРЗИТЕТ У БЕОГРАДУ
ФИЛОЛОШКИ ФАКУЛТЕТ

УПУТСТВО ЗА ПИСАЊЕ ИЗВЕШТАЈА О ОЦЕНИ ДОКТОРСКЕ ДИСЕРТАЦИЈЕ

I ПОДАЦИ О КОМИСИЈИ

Кликните да бисте почели унос текста.

1. Датум и орган који је именовао комисију

Комисију за преглед и оцену докторске дисертације мр Мирјане Костић Голубичић под насловом *Интерферирајуће лексеме у пољско-српским језичким контактима* именовало је Наставно-научно веће Филолошког факултета Универзитета у Београду на седници одржаној 04. јула 2016. године.

2. Састав комисије са назнаком имена и презимена сваког члана, звања, назива уже научне области за коју је изабран у звање, датума избора у звање и назив факултета, установе у којој је члан комисије запослен:

1. Ментор: др Верица Копривица, ванредни професор за научну област Бохемистика (Чешки језик); изабрана у звање ванредног професора 13. 10. 2015. године, запослена на Филолошком факултету Универзитета у Београду;

2. Др Предраг Пипер, редовни професор за научну област Русистика (Руски језик): изабран у звање редовног професора 05. 12. 1991. године; запослен на Филолошком факултету Универзитета у Београду

3. Др Марта Бјелетић, научни саветник; у звање научног саветника изабрана 07. 12. 2011. године; запослена у Институту за српски језик САНУ.

II ПОДАЦИ О КАНДИДАТУ

Кликните да бисте почели унос текста.

1. Име, име једног родитеља, презиме:
   Мирјана, Драгомир, Костић Голубичић
2. Датум рођења, општина, република:
   27. 02. 1955. године, Београд, Србија
3. Датум одбране, место и назив магистарске тезе:
   15. априла 1985. године, Филолошки факултет Универзитета у Београду,
   Nomina agentis у старопољском језику (на материјалу Старопољског речника)

4. Научна област из које је стечено академско звање магистра наука:
Полонистика (Пољски језик)

III НАСЛОВ ДОКТОРСКЕ ДИСЕРТАЦИЈЕ:

Интерферирајуће лексеме у пољско-српским језичким контактима

IV ПРЕГЛЕД ДОКТОРСКЕ ДИСЕРТАЦИЈЕ:
Навести кратак садржај са назнаком броја страна поглавља, слика, шема, графикона и сл.

Докторска дисертација мр Мирјане Костић Голубичић обухвата 292 компјутерски штампане странице и подељена је на три веће целине: I *Увод* (шест поглавља), II *Класификација пољско-српских лексичких интерферената* (пет поглавља и девет потпоглавља) и III *Закључак*.

Прво поглавље представља *Увод* (стр. 1–17), а у оквиру овога поглавља дати су: *Предмет истраживања* (стр. 1–3), *Циљеви и значај истраживања* (стр. 3–5), *Методе истраживања* (стр. 5–7), *Извори грађе* (стр. 8–11), *Међујезички лексички хомоними као предмет проучавања у пољској и српској лингвистици* (стр. 11–17) и *Анализа терминолошке апаратуре* (стр. 17–27).

Друго поглавље чини централни део рада под насловом *Класификација пољско-српских лексичких интерферената* (стр. 27–252). У оквиру овога поглавља дата је детаљна анализа интерферената класификованих према класама лексема, пореклу, обиму семантичког садржаја, творбеним моделима, нивоима значења и типовима семантичких реализација.

Треће поглавље, *Закључак* (стр. 252–258), којим се заокружује рад на задатој теми међујезичких пољско-српских лексичких интерферената, обухвата све оно што је на том плану уочено, дефинисано, проучено и приказано у овој докторској тези.

Литература (стр. 256–267) садржи изворе и библиографске јединице наведене према редоследу помињања у раду.

Прилог под насловом *Примери интерферирајућих лексема из Речника пољско-српских лексичких интерферената* (стр. 257–291) обухвата изабране примере који су дати само као илустрација из наведеног специјалног *Речника* као апликативног практичног дела ове дисертације, а који представља резултат целокупног проучавања пољско-српске међујезичке лексичке интерференције и решења која је кандидаткиња изложила у теоријском делу рада.

На крају рада налази се *Биографија кандидата* (стр. 292), *Изјава о ауторству*, *Изјава о истоветности штампане и електронске верзије докторског рада* и *Изјава о коришћењу*.

V ВРЕДНОВАЊЕ ПОЈЕДИНИХ ДЕЛОВА ДОКТОРСКЕ ДИСЕРТАЦИЈЕ:

Докторска дисертација мр Мирјане Костић Голубичић *Интерферирајуће лексеме у пољско-српским језичким контактима* припада областима полонистичке и србистичке лексикологије и лексикографије.

У уводном поглављу дисертације представљени су предмет, циљеви, значај и методе истраживања. Предмет ове докторске дисертације јесте категорија формално идентичних а семантички различитих лексема у пољском и српском књижевном језику. У раду су узети у обзир углавном они лексемски парови који припадају стандардном пољском и српском језику. Пажња није посвећивана варијантама које припадају субстандарду или регионалним варијететима. Овакав избор је у складу са критеријумима постављеним на почетку рада и наведеним у самом *Уводу*.

Као што је наведено у *Резимеу*, кандидаткиња је као главне циљеве рада навела: (1) утврђивање лексичко-семантичке категорије пољско-српских лексема које у међусобном контакту испољавају идентичност на плану исказа, а различитост на плану садржаја;

(2) описивање издвојеног корпуса интерференцијских лексемских парова; (3) вршење типолошке анализе међујезичких интерференцијских парова према формалносемантичким критеријумима; (4) класификовање ексцерпиране грађе према формалносемантичким критеријумима. Предложену класификацију кандидаткиња наводи као једно од решења за избегавање појаве погрешних асоцијација или за смањење/елиминисање најчешћег типа грешака које се јављају у међусобној комуникацији, а затим и за отварање могућности за даља истраживања ове лексичко-семантичке категорије.

Увод има следећа потпоглавља:

1. *Предмет истраживања.* У овом делу рада мр Мирјана Костић Голубичић констатује да се формално идентичне а семантички различите лексеме два сродна језика појављују као интересантан феномен због свог асиметричног односа облика и значења и да као такве представљају погодну грађу за детаљна лингвистичка истраживања. Полазећи од претпоставке да се у пољско-српским међујезичким контактима појављује велики број таквих лексемских парова, кандидаткиња је ексцерпирала одговарајућу лексичку грађу из два релевантна једнојезичка речника. Обим идентификованих лексемских парова овога типа потврдио је тачност поменуте претпоставке, што је отворило пут даљем истраживању међујезичке пољско-српске лексичке интерференције. Кандидаткиња налази да паралелно постојање истоветних форми у два језичка система, а које носе различита значења, у свакодневном међујезичком контакту доводи до погрешних асоцијација као последице негативне интерференције. У потрази за најефикаснијим начином за избегавање или бар смањење најчешћег типа грешака које се испољавају у двема областима примењене лингвистике, глотодидактици и преводилаштву, ауторка рада је прибегла најпре већ поменутој класификацији ексцерпиране двојезичке лексемске грађе, проучавајући потом ову лексичко-семантичку категорију са формалног, творбеног и семаничког аспекта. То проучавање је уродило плодом и донело један потпуно нов и оригиналан приступ проблему међујезичке лексичке приватиности, са детаљно разрађеним системом утврђивања припадности конкретних умрежених лексемских парова јасним типовима семантичких односа. Овај систем има своју схему и своје симболе помоћу којих се сваки члан умреженог лексемског пара врло лако и прилично прецизно сврстава у одговарајућу групу лексема разврстаних према утврђеним критеријумима и то према: класи лексема, пореклу, обиму семантичког садржаја и творбеном моделу. Тако разврстане лексеме, у овом случају пољске, упарују се свака са својим српским формалним еквивалентом, из чега добијамо лексемски интерференцијски пар, какав се уобичајено јавља у писаном или говорном међујезичком контакту, а који изазива позитивну или негативну интерференцију. Та два вида лексичке интерференције, позитивни и негативни, у овом раду су систематизовани у пет типова семантичких односа, од којих четири типа означавају односе негативне интерференције, а последњи, пети тип означава однос семантичке подударности, тј. еквиполенције. Овај систем нам је донео и могућност утвђивања степена градуелности семантичке дивергенције, што умногоме може да буде од користи и лексикографима и

преводиоцима и глотодидактичарима односно методичарима наставе страног језика. Осим тога, овакав систем обраде међујезичких лексичких интерферената у проучавањима ове и сличних међујезичких лингвистичких тема може да се примени и на плану других језика, а не само пољског и српског.

2. *Циљеви и значај истраживања.* У овом потпоглављу кандидаткиња истиче свој теоријски и практични приступ поменутој проблематици. Теоријским приступом је обухваћен циљ да се што потпуније и свестраније опише појава пољско-српских интерферената издвајањем корпуса интерференцијских парова, вршењем анализе на формалносемантичком плану и класификовањем анализираног материјала према формалносемантичким критеријумима. У оквиру практичног приступа, ауторка рада је саставила оригинални специјални диференцијални речник пољско-српских интерференцијских парова, који је по својим лексикографским решењима јединствен пример речника новог типа, и као такав представља допринос теоријској и практичној лексикографији.

3. *Методе истраживања*. Као што и сама кандидаткиња истиче, јасно је да су сама природа дате појаве, као и постављени циљеви, одредили и коришћење одговарајућих метода и методолошких поступака при анализи језичког материјала. Две су основне методе коришћене у раду: једна је конфронтативно-контрастивна метода, а друга је метода компонентне анализе. Асиметричан однос између плана израза и плана садржаја може се видети при конфронтирању (истоветности/сличности форме) и при контрастирању (семантичких разлика) интерференцијског пара. После издвајања лексемских парова, у раду се дају резултати анализе семантичких реализација вршене применом методе компонентне анализе, која се показала као најпогоднија за детаљну аналитичку обраду семантичких садржаја лексемских парова.

Комисија примећује да кандидаткиња свој приступ проучавању поменуте лексичко-семантичке категорије заснива на принципу „од форме ка значењу“, наводећи у раду да форму у овом случају сматра неопходним и једино могућим полазиштем, али не и довољним. Овакав приступ кандидаткиње Комисија прихвата као потпуно исправан и слаже се са њеним поступком у коме је, у идентификацији лексема овога типа пошла од формалног плана као основе за класификовање, укључујући истовремено и семантички план, за који каже: „Семантичка разлика представља, заправо, суштину појаве погрешних асоцијативних значења“.

4. *Извори грађе.* С обзиром на чињеницу да је ово истраживање вршено на

синхронијској равни, пописивање корпуса пољско-српских лексичких интерферената вршено је из једнојезичких дескриптивних речника. Сматрајући их најприближнијим по обиму, лексичком фонду, времену настанка, а и лексикографској обради, кандидаткиња се определила за *Słownik języka polskiego* у редакцији Мјечислава Шимчака и његов *Suplement* (за примере пољских лексема) и *Речник српскохрватскога књижевног језика Матице српске* (за примере српских лексема). Као помоћна лексикографска средства коришћени су двојезички *Пољско-српски речник* и *Poljsko-hrvatski rječnik*.

5. *Међујезичка лексичка хомонимија као предмет проучавања у пољској и српској лингвистици.* У овом поглављу кандидаткиња даје преглед радова посвећених појави хомонимије на једнојезичком и међујезичком плану. Полазећи од рада у коме се 1958. године први пут помиње појам *међујезички хомоним,* кандидаткиња даје кратак опис читавог низа радова посвећених овој теми, завршавајући свој преглед једним од последњих радова на тему хомонимије, објављеним 2014. године, у коме се користи исти термин.

6. *Анализа терминолошке апаратуре*. Посебну пажњу кандидаткиња посвећује последњем потпоглављу уводног дела, које се односи на појмовни апарат. Наводи све појмове које је пронашла у литератури која се односи на формално идентичне/сличне а семантички различите лексеме два језика: лажни преводиочеви пријатељи, међујезички хомоними, међујезички пароними, апроксимате, лажни еквиваленти, хетеросеме, хетероними, таутоними, међујезички аналогеми, међујезички аналози, међујезички аналогизми, међујезички квазиеквиваленти, (*рус.* ложные друзья переводчика, межъязычные омонимы, межъязыковые омонимы, *буг.* лексикални успоредици, *пољ.* pułapki leksykalne, pozorne odpowiedniki, złudne odpowiedniki, mylące podobieństwa językowe, *чеш.* zdrádná slova, слов. zdradné slová), међујезичке хомосеме, међујезичке хетеросеме, међујезичке паросеме, међујезичке антисеме.

Наводећи своје виђење, према коме ниједан од горе наведених термина не може у потпуности да дефинише разматрану појаву на међујезичком плану, кандидаткиња предлаже своје терминолошко решење и каже: „Полазећи од становишта да у дивергентном односу између форме и садржине, по коме је и занимљива ова лексичко-семантичка категорија, обе компоненте, и формална и значењска, треба да имају равноправан статус, тј. да се не сме давати предност било једној, било другој, определили смо се за следеће решење: у раду користимо термин *лексички интерференти*, чију употребу образлажемо чињеницом да замена различитих семантичких садржаја код формално истоветних или максимално сличних лексема два језика у контакту настаје као

последица интерференције (негативног трансфера), што је непобитна чињеница. Будући да овај термин нисмо пронашли у англосаксонској лингвистичкој литератури, у наслову рада користимо појам *интерферирајуће лексеме* под којим подразумевамо оне лексеме које могу, али не морају, да проузрокују комуникацијски конфликт.“

Централно поглавље под насловом *Класификација пољско-српских лексичких интерферената* кандидаткиња је поделила на пет већих целина. Први део, преко кога нас уводи у класификацију, насловила је као *Полазне основе* и у њему наводи два суштинска критеријума за издвајање интерференцијских парова. Први критеријум је формални, у коме је дат (према Д. Шипки) преглед фонетских, морфолошких и творбених кореспонденција чланова интерференцијског пара. Други критеријум је семантички, који издваја пет типова семантичких односа, од којих четири представљају односе семантичке приватвности, а пети тип однос семантичке подударности. Према типовима њихових семантичких односа, кандидаткиња дели лексемске парове на: енантиосеме, интерференте хомонимског типа, интерференте са делимичном хомонимијом и инклузиве, све њих као узрочнике негативне интерференције, а пети тип парова су еквиполенти, који се својим односом семантичке подударности јављају као узрочници позитивне интерференције.

Интерференцијски лексемски парови представљени су у овом раду по једном логичном редоследу који се базира на јачини приватвности испољене у семантичким односима чланова приказаних лексемских парова, а која има своју градуелност. Тако и поменути редослед прати линију те градуелности и води нас од групе са најјаче израженом до групе са најслабије израженом приватвношћу. У овом редоследу су, дакле, на првом месту енантиосеме, као лексеме које чине парове чији чланови граде однос дијаметралне семантичке супротности. Симбол којим се у раду означавају енантиосеме је ①**E.** Напомињући да енантиосеме спадају у најмалобројнију групу интерферената, кандидаткиња наводи да је пронашла свега 39 оваквих лексема у које спада: 13 именица, 24 глагола, 1 придев и 1 прилог. Користећи малобројност енантиосема и чињеницу да је то једина група интерференцијских парова код којих, у случају развијене полисемантичности, може да се јави свих пет типова семантичких односа које је у целокупном проучаваном лексичком корпусу открила, кандидаткиња се одлучила да управо ту групу искористи за потпуну анализу семантичких односа свих парова који граде однос енантиосемије. На примеру ове анализе јасно се осликава сложена природа ове језичке појаве, јер је семантика интерференцијских парова разматраних у раду одраз утицаја и преплитања не само два

различита лексичко-семантичка система, него и два различита менталитета, две различите историје, две различите културе итд. Управо због тога ауторка у закључку свога рада сугерише потребу за мултидисциплинарним проучавање феномена међујезичке лексичке интерференције.

Класификацију кандидаткиња започиње од најмалобројније групе односно од *енантиосема* као типа лексемских парова са најизразитијом семантичком дивергенцијом: **przecena, *blm*** („wyznaczenie niższej ceny niż poprzednia, zwykle na artykuły posezonowe lub towary z usterkami”) : **прецена** (**1.** „сувише, претерано висока цена“; **2.** „сувише висока оцена, процена“), потом наводи примере најмногобројније групе, коју чине *интерференти хомонимског типа:* **pastuch** ("człowiek pilnujący, doglądający pasącego się bydła, koni, owiec itp.") : **пастух** = пастув ("неушкопљен, неуштројен коњ"); следе *интерференти са делимичном хомонимијом:* **obrok** (*blm* "pokarm treściwy (np. ziarno, otręby i mieszanina sypkich pasz) dla zwierząt pociągowych") : **о̀брок** (1. "оно што се једе (или пије) за време једног обеда; одређена количина јела или пића") и, на крају, *инклузиви:* **jagoda** (**1.** „owoc wielu roślin o mięsistej, soczystej owocni, zawierającej zwykle liczne nasiona”; **2.** jagoda a. czarna jagoda „Vaccinium myrtillus”, krzewinka z rodziny wrzosowatych o czarnych owocach z niebieskawym nalotem, pospolita w lasach iglastych; owoc tej rośliny; borówka czernica, czernica; **3.** *poet.* „policzek”) : **јагода** (**1.** „ниска зељаста биљка из пор. ружа с округластим меснатим плодом црвене боје Fragaria vulgaris“; **2.** *бот.* биљни плод налик на плод јагоде, боба, бобица, зрно; **3.** *анат. в.* јагодица (2б) – (обично у *мн.*) „испупчени део лица испод очију, јабучица“). Ауторка је за сваки тип семантичке реализације одредила конкретан симбол, док су нивои семантичких реализација означени арапским бројевима: нпр. *тип семантичког односа лексемског пара* **przecena – прецена: 1:1 → ①E; 1:2 → ①E.**

Ови примери само су део оригиналних решења датих упоредо са запажањима која су се искристалисала као одговори на читав низ питања искрслих у току истраживања. Та решења и ти одговори представљају искорак у проучавању међујезичке лексичке интерференције и дају подстицај за даља лингвистичка истраживања у циљу бољег споразумевања учесника у међујезичкој комуникацији.

VI СПИСАК НАУЧНИХ И СТРУЧНИХ РАДОВА КОЈИ СУ ОБЈАВЉЕНИ ИЛИ ПРИХВАЋЕНИ ЗА ОБЈАВЉИВАЊЕ НА ОСНОВУ РЕЗУЛТАТА ИСТРАЖИВАЊА У ОКВИРУ РАДА НА ДОКТОРСКОЈ ДИСЕРТАЦИЈИ

1. Костић-Голубичић, М., *Пољски и српски узвици у светлу међујезичке хомонимије*,

Зборник Матице српске за славистику, Нови Сад 1993, 44–45, стр. 205–215.

2. Костић-Голубичић, М., *Један детаљ из наставе пољског језика на београдском Филолошком факултету*, V симпозијум „Контрастивна језичка истраживања“, Зборник радова, Нови Сад 1996, стр. 96–100.

3. Костић-Голубичић, М., *Међујезички хомоними у настави пољског језика на београдској полонистици*, Међународни симпозијум „100 година полонистике у Србији“, Зборник радова, Београд 1996, стр. 127-131.

4. Костич-Голубичич, М., *Межъязыковые омонимы (подход к теоретической интерпретации)*, IV международный симпозиум «Сопоставительные и сравнительные исследования русского и других языков», Доклады, Белград 1997, с. 290–294.

5. Kostić-Golubičić, M., *Homonimia międzyjęzykowa jako problem glottodydaktyczny w nauczaniu języka polskiego na Uniwersytecie w Belgradzie*, Acta Universitatis Lodziensis, Kształcenie polonistyczne cudzoziemców, 10, 1998, s. 329–335.

6. Костић-Голубичић, М., *О једном типу специјалног речника*, 110 година полонистике у Србији, Зборник радова, Београд 2006, стр. 69–79.

VII ЗАКЉУЧЦИ ОДНОСНО РЕЗУЛТАТИ ИСТРАЖИВАЊА

У завршном поглављу наведена су закључна разматрања и дати општи резултати истраживања до којих је кандидаткиња дошла на основу појединачних делова рада. Истраживање је допринело рашчлањивању и прецизнијем дефинисању досадашњег прилично уопштеног појма *међујезичка хомонимија,* из кога је кандидаткиња извела пет нових појмова за пет типова семантичких односа, које је обележила одговарајућим оригиналним симболима. На тај начи је омогућила нов приступ истраживањима тематске области међујезичких контаката и негативне међујезичке интерференције.

Увођењем нових термина отворила се могућност за даља истраживања. Ти нови термини су:

1. Термин *интерферирајућа лексема* односно *интерферент* пружа могућност обухватања свих врста приватвности, као и свих типова семантичких односа који доводе до негативне међујезичке интерференције. Истовремено, овај термин омогућава истраживачима да у оквиру анализираног лексемског пара региструју и евентуални однос подударности значења, тј. однос еквиполенције. На тај начин се формално идентични а семантички различити лексемски парови сагледавају реалније и истовремено се елиминише мешање појмова међујезички хомоними и међујезички пароними који су у досадашњем бављењу овом проблематиком најчешће били у употреби.

2. Овде треба поменути и употребу појмова *делимична хомонимија* и *интерферент са делимичном хомонимијом*, а такође и појам *интерферент хомонимског типа*, које ауторка у *Закључку* рада помиње, како смо схватили, као привремена решења која треба да послуже док се не искристалишу нови, сасвим адекватни термини. Што се тиче антонимије (антонимског односа) интерферената, ауторка прихвата већ постојећи термин *енантиосеме*, као сасвим прихватљиво терминолошко решење за ту појаву.

3. Термин *инклузив* пружа могућност истраживања праваца и начина ширења или сужавања семантичких поља, што олакшава класификацију лексема при изради асоцијативних речника и може да буде од користи у даљим проучавањима ове проблематике.

4. Термин *еквивалент* пружа могућност истраживања броја формално и

VIII ОЦЕНА НАЧИНА ПРИКАЗА И ТУМАЧЕЊА РЕЗУЛТАТА ИСТРАЖИВАЊА

НАПОМЕНА: Навести позитивну или негативну оцену начина приказа и тумачења резултата истраживања.

Резултате свог истраживања мр Мирјана Костић Голубичић је представила прегледно, логично, детаљно и систематично. Исказана потреба за мултидисциплинарним проучавањем категорије лексема које су биле предмет њеног истраживања произлази из чињенице да је кандидаткиња лингвистику као друштвено-хуманистичку науку приближила егзактним наукама чији је појмовни апарат применила прилагодивши га значењски бољем дефинисању лингвистичких појмова, са циљем њиховог јаснијег и

прецизнијег изражавања. Кандидаткиња је имала тежак задатак да у својој докторској дисертацији проучи сложени проблем пољско-српске лексичке интерференције, да му научно приступи са формалног, творбеног и семантичког аспекта, да нађе одговарајућа решења за проблеме који се у том проучавању јаве и да их објасни и прикаже на прегледан

IX ПРЕДЛОГ:

На основу укупне оцене дисертације, комисија предлаже:

Комисија сматра да је кандидаткиња мр Мирјана Костић Голубичић својим истраживањем међујезичке лексичке интерференције детаљније осветлила одређена досад нерешена питања и тиме дала допринос проучавањима лексичке интерференције у области пољско-српских језичких контаката.

На основу изнетих чињеница, Комисија закључује да докторска дисертација мр Мирјане Костић Голубичић под насловом *Интерферирајуће лексеме у пољско-српским језичким контактима* представља допринос како теоријским, лексичко-семантичким, тако и практичним, лексикографским истраживањима и предлаже да се кандидаткиња мр Мирјана Костић Голубичић позове на усмену одбрану докторске дисертације.

ПОТПИСИ ЧЛАНОВА КОМИСИЈЕ

1.

2.

3.

4.

5.